

Geloof en profetie

<https://hdl.handle.net/1874/234818>

mm 11382

Br. 1893 VI, 34

Van den Schrijver.

GELOOF EN PROFETIE.

TOESPRAAK

BIJ GELEGENHEID VAN DE

Herdenking zijner 25-jarige Evangeliebediening

DOOR

G. BUISMAN JR.,

Predikant der Remonstrantsche Gemeente te Delft

UITGESPROKEN 21 MEI 1893.

DELFT,
J. WALTMAN JR.
1893.

GELOOF EN PROFETIE.

TOESPRAAK

BIJ GELEGENHEID VAN DE

Herdenking zijner 25-jarige Evangeliebediening

DOOR

G. BUISMAN JR.,

Predikant der Remonstrantsche Gemeente te Delft.

UITGESPROKEN 21 MEI 1893.

DELFT,
J. WALTMAN JR.
1893.

Aan mijne Vrienden.

De wensch is uitgesproken om deze toespraak door de pers verkrijgbaar te stellen.

Ik heb gemeend daaraan te moeten voldoen.

Gij ontvangt dit woord zooals ik het uitsprak, zonder wijziging van eenig belang.

Zij moge voor hen, die mij den 17^{den} Mei tot een echt feestelijken en onvergetelijken dag hebben gemaakt, een bewijs mijner dankbare erkentelijkheid zijn.

G. B. Jr.

Delft, Mei 1893.

Hooggeschatte Vrienden!

Mijn hart is vervuld van meer en inniger dankbaarheid, dan ik onder woorden kan brengen; dankbaarheid aan God voor zijn rijken zegen; dankbaarheid aan allen, die mij den 17^{den} Mei tot een gelukkigen, onvergetelijken dag hebben gemaakt.

Dat doet een mensch, dat doet bovenal een predikant goed. Zulke hoogtijden onderhouden het heilig vuur, de geestdrift; zij wekken nieuw leven.

Er zijn van die dagen, waarop de mensch zich, te midden van vele bewijzen van toegenegenheid dankbaar en gelukkig gevoelt, waarop er een toon van reine vreugde door zijn ziel gaat; maar de ernstige mensch gevoelt zich dan tevens klein, klein voor God, die hem een schoone taak gaf, klein tegenover die waardeerende menschen, in wier midden hij die taak te vervullen had.

Zoo was ook ik te moede, toen ik het werk

van 25 jaren aan mijn geest liet voorbijgaan, toen ik de leemten en tekorten overzag; ja, toen bestierf het woord verdienste op mijne lippen, en ik kon enkel spreken van gunst, van voorrecht, van zegen.

In die stemming sta ik voor U, gemeente, geestverwanten en vrienden, in die stemming herdenk ik de 25 dienstjaren, die achter mij liggen, in die stemming zal ik heden tot U spreken.

Het woord, dat mij daarbij voor den geest staat, vindt gij

2 Cor. 4 : 13b.

Ik geloofde, daarom sprak ik.

Dat is een diepzinnig woord. Daarin ligt een Pinkstergedachte, en daarom is het tevens geschikt voor dezen dag. ¹⁾ En 't is immers waar: de predikantsbetrekking is een Pinksterambt, is de vrucht van den triomf des geloofs, van den storm, die door de zielen vaart, van het vuur, dat daarbinnen gloeit en tot uitbarsting komt, van den Heiligen Geest, die zich baanbreekt in bezielde gedachten en woorden.

Pinksteren is de rijpe vrucht van Paschen.

¹⁾ 21 Mei was de 1ste Pinksterdag.

Toen ik 25 jaren geleden voor mijn eerste gemeente optrad, had ik tot tekst gekozen: mij is een groote en krachtige deur geopend en er zijn vele tegenstanders. ¹⁾ Daarover sprak ik tot mijn eenvoudige gemeente te Oosterend op Texel, eenvoudig, maar in de goede beteekenis, met een degelijke kern, met vromen zin. Ik heb er, evenals in mijn tweede gemeente te Wieringerwaard, gelukkige jaren doorgebracht, waaraan ik met vreugde terugdenk.

Dat wij elkander niet hebben vergeten, al liggen reeds vele jaren tusschen het toen en het heden, daarvan gaf mij de 17^{den} Mei op nieuw de bewijzen.

Ja, er was een breede deur voor mij geopend, maar ook de strijd heeft in die dagen niet ontbroken. Die strijd kwam der gemeente en mij ten goede; wij werden op de proef gesteld, in het vuur gelouterd. Toen gevoelde ik het eerst recht: de kracht van een predikant moet liggen in zijn eerlijke overtuiging, in zijn richting naar boven, in zijn *geloof*.

En, Vr.!, ben ik dankbaar voor de bewijzen van sympathie gedurende die jaren ontvangen, ik gevoel mij — met allen eerbied zij het gezegd voor

¹⁾ 1 Cor. 16 : 9.

het goede, dat de Nederlandsch-hervormde Kerk geven kan — vooral zoo gelukkig, dat ik de laatste jaren werkzaam mocht zijn in de Remonstrantsche Broederschap. Dat moet mij bij deze gelegenheid van het hart. Ik vind dat een zeer groot voorrecht. Dat kunnen zij het best verstaan, die elders den tijd hebben doorleefd, waarin onverdraagzaamheid en ketterjagerij maar al te dikwijls den boventoon voerden, het godsdienstig leven ondermijnden en de goede stemming des harten — zonder welke mijns inziens geen godsdienstige opbouw mogelijk is — bedierven.

Ik breng met een dankbaar hart mijn hulde aan die Broederschap, waaraan ook de vrijzinnigen te Delft zooveel te danken hebben, waarin men vrijuit kan *spreken*, wat men *gelooft*, waarin men de overtuiging van anderen volkomen eerbiedigt, waarin vrijheid en verdraagzaamheid de frissche levenskracht onderhouden. Die Broederschap gaf ook mij een heerlijk arbeidsveld, ook daar was voor mij een geopende deur.

Het was mij vergund mijne beste krachten aan uwe gemeente alhier te wijden, en als ik op al die jaren in uw midden doorgebracht terugzie, dan is er een dank- en juichtoon in mijn hart.

Al is nu niemand meer overtuigd van het onvolkomene van mijn werk, dan ik zelf, toch mag

ik spreken van rijken zegen op mijn arbeid, van ontstoken licht, van Paasch- en Pinksterdagen. De gemeente toch heeft zich krachtig uitgebreid en gaat voort dat te doen. Steeds meerderen, wier hart wij reeds bezitten, komen ook tot ons met hunne namen.

En als wij letten op het aantal leerlingen, hoe opvallend is dat in de laatste jaren toegenomen. Mag ik dan niet spreken van zegen, waar zooveel vooruitgang zichtbaar is?

Toch, Vr.!, kan ik op dezen Pinkstermorgen een verzuchting niet voor mij houden: mochten die velen, die *zeggen* onze geestverwanten te zijn, dat wat geestdriftiger *toon*en door meer belangstelling in het godsdienstig leven der gemeente. Hoevele zijn er, die nooit daar verschijnen, waar over den godsdienst en onze ideale levensbeginselen wordt gesproken, waar wij elkander opwekken tot een rein leven, tot eerbied en liefde voor al wat verheven is, groot en goed.

Mocht het steeds meer blijken, dat zij, die van geestverwantschap met ons spraken, gesproken hebben omdat zij geloofden. Immers waarachtig geloof openbaart zich in woord en daad, in sympathie en geestdrift. Wie de kunst waarlijk lief heeft, verkeert gaarne in den atmosfeer waar de kunst wordt beoefend. Wie godsdienst met zijn

hart bemint, wordt innerlijk gedreven naar den dampkring van het religieuze leven.

Laat deze verzuchting, die geen klacht is — want ik mag niet klagen — voor niemand een wanklank zijn op dezen dag; gij weet immers, dat zij in mij geboren werd uit den wensch, dat een steeds grooter getal van den godsdienst moge genieten en daardoor voor zich en anderen beter en gelukkiger moge zijn.

Ik zal hier niet in het breede spreken over het licht en donker van mijn levenslot in engeren kring. De meeste Uwer weten, dat er door mijn hart en huis, en ook door den familiekring buiten onze woning, stormen zijn gegaan, die pijnlijke verwoestingen hebben aangericht.

Bij veel voorspoed was er ook veel verlies; bij veel reden tot dankbaarheid ook veel weemoed in het hart. Het zwaard, dat door de ziel gaat, heeft niet ontbroken.

Toch voel ik mij bij het terugzien rijk en gelukkig. Zat ik voor 25 jaren eenzaam neer in mijn eerste pastorie, nu zie ik om mij heen een liefhebbende vrouw en kinderen, die ons zooveel vreugde geven en onze liefde waardeeren en verdienen.

Ik geloofde, daarom sprak ik.

Zoo was het begin. Ik bezat omtrent de bovenzinnelijke dingen een eigen overtuiging, ik had een levensrichting, ik had geloof en daarom kon ik spreken, daarom had ik iets te zeggen.

Dat is zoo gebleven, al is dan ook mijn overtuiging in vele opzichten gewijzigd, al is mijn geloof door onderzoek en ervaring gelouterd.

Het ambt van predikant moge moeilijk zijn, dubbel moeilijk soms in onze dagen van ongezone twijfelzucht, van doodende onaandoenlijkheid en voorname ongeloovigheid, in mijne oogen blijft het niettemin het heerlijkste, het verhevenste ambt in onze samenleving.

Te spreken tot den evenmensch van het hoogste en heiligste, van de ideale goederen, die aan het leven de rechte beteekenis en kracht kunnen verleenen; te profeteeren van de zege van den geest over de stof, van het reine hart over de wereld der zinnen; te spreken van een zedelijke wereldorde, van God als een heiligen Vader, die het in ons winnen moet van de zelfzucht, wiens licht de donkerheid in ons binnenste zal verdrijven; te getuigen van die heilige Liefde, die eerbied afdwingt,

die ons opbeurt en troost, die het allerbeste in ons wakker roept en aan den arbeid brengt, die ons door innerlijke tucht leert luisteren naar de stem des gewetens, die in ons gemoed de onuitwischbare lijnen trekt tusschen goed en kwaad, tusschen geoorloofd en niet geoorloofd, die ons zoo vrijmaakt van menschengezag en eindelijk vrij van de zonde, O! gij gevoelt het met mij welk een voorrecht het is zoo te mogen *spreken* omdat men van harte *gelooft*.

Waar Paschen zoo zijn triomfen viert, daar moet Pinksteren volgen. Het is mijn vaste overtuiging, dat het geschreven woord, — ook het beste — het gesproken woord nooit geheel kan vervangen. Het laatste gaat veel meer uit het hart tot het hart, treft veel dieper, de menschenstem doet in het binnenste snaren trillen, wekt gemoedsbewegingen, zooals het geschreven en gelezen woord het niet vermag.

Te spreken tot het jong geslacht, als leermeester tot leerlingen, te spreken in nog meer ongedwongen vorm, dan op den kansel, over den godsdienst; in dat jong gemoed het beste te wekken, wie een hart heeft voor kinderen, die menschen moeten worden, wie in het oog van een kind iets van een hemel ziet, zal met mij erkennen: het ambt van predikant is bovenal heerlijk door de opvoedende

kracht, die in den edelsten zin van hem kan uitgaan; hij toch kan de jonge harten stemmen tot eerbied, tot liefde, tot vroomheid, tot die gezindheid, waardoor al de elders vergaderde kennis en wetenschap wordt gewijd, en in hooger zin in dienst treedt van het algemeen maatschappelijk belang. En waarlijk, Vr.! daarop komt het aan. Het Godsrijk op aarde is een Christelijke maatschappij d.i. een samenleving van menschen door oprechten eerbied, zedelijken ernst en ideale liefde geheiligd.

Het Christendom is *de sociale* macht bij uitnemendheid, is de ordelijke, degelijke oplosser der moeilijke vraagstukken ook van onzen tijd, is het zout der maatschappij, is het zuurdeeg dat allen moet doortrekken en tot nieuw leven moet brengen.

Als het getij verloopt, verzet men de bakens. Als ik goed zie, moet in de toekomst de kracht tot regelmatige ontwikkeling bovenal gezocht worden in degelijk godsdienstonderwijs, opdat onze jonge mannen en vrouwen, gewapend met een ernstigen, religieusen blik in het leven, koers zetten naar een menschwaardige bestemming.

Wij hopen natuurlijk, dat de door sommige optimisten geuite profetie werkelijkheid zal worden, dat n.l. de lust tot kerkbezoek ook onder vrijzin-

nigen krachtig zal herleven, maar zonder twijfel zal ieder ernstige vader en moeder, ieder degelijk lid onzer maatschappij inzien, dat het kind niet onkundig mag blijven omtrent de godsdienstige en zedelijke vraagstukken die de gemoederen bewegen; niet onkundig omtrent de waarheid, dat de groote hervormingen en herscheppingen in de geschiedenis der menschheid haar oorsprong hadden in het gemoedsleven der menschen.

Godsdienst toch behoort tot het wezen van den mensch, zooals een paar oogen behooren tot een welgevormd lichaam. Wie het lichaam verminkt of verwaarloost handelt onverstandig; wie den geestelijken mensch moedwillig het beste onthoudt, is schuldig. Dat wordt gevoeld en daarom zenden zelfs ouders, die — om welke reden dan ook — zich zelf op dat gebied verwaarloozen, hunne kinderen naar de lessen van den predikant.

Dan getuigt hun geweten door hunne liefde.

Is het dan niet heerlijk tot het jong geslacht — ook tot het op dat gebied te huis verwaarloosde jong geslacht — te kunnen spreken van het heiligste en beste, te spreken omdat men gelooft?

En dan verder: een herder der gemeente te zijn, een die waakt voor haar hoogere belangen, aan wiens deur men niet te vergeefs aanklopt

om raad en daad; een die het heilig vuur ook in de woningen wil onderhouden, die liefdebanden herstellen of versterken wil, die vaak de brug slaat om aanzienlijk en gering tot elkander te brengen, die wil opbeuren en bemoedigen, en aan het sterfbed en op het kerkhof nog een woord van troost en hoop heeft; een die de groote les van den meester tracht te verstaan in het eigen leven: ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen. Is dat niet een verheven en heerlijk ambt?

Maar ook dat werk, elk woord, elke toegestoken hand, elke daad zij een vrucht des geloofs.

Wat ik het meest in mijn betrekking betreur is, dat mij den tijd voor herderlijken arbeid te veel ontbreekt. Daar ligt waarschijnlijk het grootste tekort van een predikantsleven. Dat gevoel ik op dit oogenblik. Wilt gij mij, Vr.! van dat drukkend gevoel eenigszins bevrijden, hebt dan de goedheid te denken: wij hebben uw goeden wil genomen voor de daad; want, dit durf ik wel te verklaren: mijn wil was goed, er was geen gebrek aan belangstelling, maar aan tijd. En wat mij in dezen troost, is de overtuiging: wie iets op zijn hart had en tot mij kwam, heeft altijd een geopend oor en hart gevonden.

Het is voor mij een groot voorrecht den lof te

kunnen verkondigen van het ambt dat ik bekleed — al ben ik niet blind voor de groote bezwaren en de pijnlijke teleurstellingen er aan verbonden. Het is voor mij een voorrecht zoo te kunnen *spreken*, omdat ik *geloof*.

Dat vervult mij van innerlijke dankbaarheid en vreugde :

Lied 118 : 1, 2.

Het is niet noodig voor U, van wie de meeste mijne trouwe toehoorders en geestverwanten zijn, een geloofsbelijdenis afleggen.

Toch is het voor mij een behoefte ook nu voor U uit te spreken, waardoor mijn geloof een louterings-proces heeft ondergaan.

Ik geloofde daarom sprak ik.

Vrijmoedig en eerlijk heb ik uitgesproken wat mij op het hart lag. Dat heb ik al de jaren in Uw midden gedaan, dat doe ik nog.

Het geloof is de grondslag des levens. Zonder het geloof geen eerlijke prediking, geen Pinkstertongen, geen Pinkstervuur.

De grondslag is het geloof. Door het geloof tot de wetenschap, die dan een schoone taak kan vervullen, tot helderder inzicht kan brengen, vooroordeel en bijgeloof kan bestrijden en overwinnen.

„Geloof is,” zoo zegt ons de brief aan de Hebreërs, „het vast vertrouwen aangaande hetgeen men hoopt, een overtuiging aangaande dingen, die men niet ziet.”

Het is gelukkig, dat er een macht is in de menschenwereld, die verder reikt en dieper gaat dan ons klein verstand.

Wat het rijke menschenhart gevoelt en dus gelooft, is maar zelden voldoende doorzichtig te maken voor ons denken.

Wat al heerlijke, onzichtbare schatten en krachten zijn er verborgen in het menschelijk gemoed!

Wij zien ze niet, maar wij ervaren ze en wij weten, dat ze ons meer waard zijn, dan al de geleerdheid der wijzen, dan al het goud en zilver der aarde.

Zalig zijn de reinen van hart, zij zullen God zien! Ja, Vr, de reinheid van hart kan het oog openen voor de waarde dier hemelsche schatten, voor het goddelijke leven.

Welk een belofte!

Overal, waar de mensch het verhevene, het waarachtige, waar hij de heilige Liefde ontmoet, krijgt hij den indruk van het onschendbare, het eeuwige, het goddelijke. Die indrukken zijn vaak onmiddellijk, als lichtstralen, die neerdalen midden in het hart. Geen welbepeinsde en nauw-

keurig geformuleerde begrippen zijn daar noodig, integendeel, het schijnt mij eerder toe, dat juist die begrippen en formules — hoe loffelijk ook het pogen van sommigen moge schijnen om langs dien weg twijfelaars met het hoofd te overtuigen — met de beste bedoeling niet zelden op het fijn gevoelend, vroom gemoed den indruk van heiligschennis maken.

Wie zal, als hij een diep besef heeft van ideale liefde, haar willen beperken in een formule?

Wie zal, als hij eerbied heeft voor de zielesmart eener bedroefde moeder, haar willen omschrijven in een begrip?

Dat komt mij voor niet alleen ijdel, maar ook oneerbiedig pogen te zijn. Dat is de dingen des verstands en des gemoeds verwarren. En bij maar al te velen getuigt het van gebrek aan vromen zin en fijn^{er} gevoel.

Welnu, hoe zal het dan ooit aan een bekrompen menschenkind kunnen gelukken Gods wezen te ontleden, te omschrijven, in een begrip weer te geven?

Het wil mij dan ook steeds duidelijker toeschijnen, dat elke poging in die richting geen daad is van het godsdienstig hart, maar van het wijsgeerig verstand. Ziedaar ook de reden, waarom die pogingen geen bevrediging schenken, geen

vrede stichten en de goede stemming eerder be-
dervèn, dan verhoogen. Niet het hoofd, maar het
hart verzoent de menschen. Het geloof des harten
is de voorwaarts drijvende kracht, het verstand
controleert en waakt tegen ontsporing.

De reinen van hart — ook de eenvoudigen —
zullen God zien in al Zijn heerlijkheid, in de
louterende kracht van het goede, in de heiligheid
en zaligheid der zedelijke Liefde.

Dat leert de ervaring. Dat is voor het verstand
soms raadselachtig, soms een diep mysterie. Maar
het „verrukte hart gelooft,” 't geloofsoog ziet.

Dat leert ons geen schoolsche wijsheid; dat
leert ons geen „zielloos lieflijke en reedloos
wreede” natuur — ook al trachten velen haar
doelmatigheid aan te toonen en daarmee Gods
bestaan en Zijn wijsheid te bewijzen —; dat leeren
ons niet de vaak zoo wreede lotgevallen der men-
schen, die in den regel hen het meest verbitteren,
die de meeste verbetering behoeven — ook al
zijn er, die daaruit Gods rechtvaardigheid en
ondoorgrondelijke liefde willen verklaren — dat
leert ons de ervaring van het innerlijk leven zelf;
zij is en blijft, bovenal op het gebied des geloofs,
de beste leermeesteres.

't Is zoo: ons *hart* moet God vinden, in het
hart moet God wonen; daar moeten wij zijn

openbaringen leeren opmerken en verstaan, daar zijn stem hooren; dat komt mij voor de eenig betrouwbare en doeltreffende weg te zijn. Niet „boven zon en maan en morgensterre” hem zoeken, niet uit den mond der „priestren” hem kennen. Een begrip omtrent God is evenmin God zelf, als een gedicht over de liefde *de* liefde is, of een boek over de smart *de* smart vertegenwoordigt.

En hebben niet juist — ik zeg niet de stoutste denkers — maar de fijnste geesten hun onmacht gevoeld om Gods wezen te omschrijven?

Wij denken aan de Génestets „Peinzensmoede.”

Wij denken aan de vraag, die Goethe zijn Faust op de lippen legt: „wie zal hem noemen?”

Wij denken aan Vondels zang, als hij aldus spreekt tot God:

Vergeef het ons, ô nooit volprezen
Van al wat leeft, of niet en leeft,
Noit uitgesproken, noch te spreeken;
Vergeef het ons, en schelt ons quijt
Dat geen verbeelding, tong, noch teken
U melden kan. Ghij waert, ghij zijt,
Ghij blijft de zelve. Alle Englekennis
En uitspraek, zwack en onbequaem,
Is maer ontheiliging, en schennis.

Wij denken bovenal aan Jezus, die geen wijsgeer was, maar een profeet met een wonderrijk gemoedsleven, die God zag door de reinheid zijns

harten en dat uitsprak in de taal van den godsdienst en God *Vader* noemde.

Aan dat beeld hebben wij voor onze voorstelling genoeg; daarin is toch reeds duidelijk uitgesproken, wie God voor ons wil zijn; uitgesproken, wie wij voor God moeten wezen; daarin ligt reeds onze volle taak, het antwoord op de vragen: Vanwaar komen wij en waarheen gaat onze levensreis?

God wil *geloofd*, maar niet *bewezen* worden.

Ik vraag u: waren die edelen in hun onmacht om Gods wezen te omschrijven ongodsdienstig, onvroom? Sprak niet juist daaruit hun vrees voor heiligschennis, hun diep en fijn gevoelde vroomheid?

Ik mag heden zonder onbescheiden te worden veel over mij zelf spreken, te eerder omdat mijn ervaring die van velen is in onze dagen.

Ik werd door mijn besten vader, die ook predikant was, rechtzinnig — niet confessioneel — opgevoed; later kwam ik onder de leiding der godgeleerde faculteit van Groningens Akademie, die voor mij de brug werd tot een meer vrijzinnige opvatting van den godsdienst.

Zoo leefde ik jaren lang voort. Die beredeneerde godsdienst scheen mij redelijk, wel verdedigbaar tegen allerlei wetenschappelijke aanvallen, wijsgeerig goed geformuleerd.

Toch had ik op den duur geen vrede met de

moderne begrippenwereld op godsdienstig gebied; mijn godsdienstig gemoed begon te protesteeren.

't Was mij of God al te ver verwijderd bleef van mijn hart en leven. Het werd mij steeds duidelijker, dat men de vraag niet zóó moet doen: „hoe stel ik mij God voor?” maar wel zóó: „hoe stel ik mij voor God?”

Toen dat in mij tot meer rijpheid kwam, begreep ik ook, waarom mij de namen Wereldschepper, Albestuurder, Eerste Oorzaak zoo koud lieten; waarom zulk een opvatting de menschen op den duur moest laten, zooals ze zijn, geen hervorming kon brengen in hun hart, „waarvan de uitgangen des levens zijn.” God regeert en de mensch gaat onderwijl *zijn* gang als of er geen God bestaat. Dat gevoelde ik, dat zag ik. Toen was het vonnis geveld. Immers: de godsdienst moet ons opvoeden, ons vormen tot beter, kloeker, geduldiger, liefdevoller menschen; God moet in ons gestalte erlangen, wij moeten steeds meer op Hem gaan gelijken, zooals het kind opgroeiende de trekken van den vader weergeeft; dan eerst bespeuren wij den zegen zijner liefde, dan is hij ons nabij, dan troost Hij ons, dan, met God in het hart, verzoenen wij ons met leven en lot.

Zóó komen wij op den weg door Jezus gebaand en bewandeld; nu wenschen wij de voetstappen van

dien edele te drukken om zóó het beeld van God nader bij te komen, om de waarheid te leeren verstaan van dat heerlijke woord, dat Jezus op de lippen is gelegd: „ik en de Vader zijn één.”

Jezus was een kind van God.

Ons hoogste streven moet zijn als godsdienstig-zedelijke menschen te worden als hij. Dat is genoeg; dan toch bereiken wij onze hoogste bestemming, dan vinden wij vrede in ons hart trots tegenspoed en miskenning.

God is Liefde, God is Vader. Nu is hij *mijn* God, nu niet verre meer, nu leeft hij in mij, nu niet meer een doode letter, een betwistbaar woord, maar de hoogste kracht in mijn leven.

God Vader? Nu werd het geloof in Hem de reddende en behoudende, de wereldverzoenende macht, nu sprak niet meer het gloeiende hoofd, nu sprak het warme, geloovende hart.

God *Vader*? Nu was het duidelijk wat de taak is van het *kind*: liefhebben met geheel zijn hart.

Liefhebben verheven tot de heilige hoogte van godsdienstigheid. Wie zóó den godsdienst verstaat, op hem zal hij een machtigen invloed uitoefenen; hij zal hem nu niet laten zooals hij is. God regeert, en hij stelt zich in gemeenschap met God, hij onderwerpt zich aan zijn wil. Nu is liefhebben geen uiting meer van een grillige zedewet, maar

een heilige taak, een Godsbevel, en de overtreder van dat gebod staat schuldig voor God, voor 't geweten, voor den evenmensch.

Aan dien God der Liefde de zegepraal! Hij moet en Hij zal het winnen. Zijn wil geschiede, ook door ons. Hem gehoorzamen is nu deugd; Hem weerstreven is nu zonde.

Nu danken wij Jezus uit den grond van ons hart, wijl hij dat heerlijk licht voor ons heeft ontstoken; wijl hij met zijn stralend voorbeeld ons is voorgegaan; nu bewonderen wij hem, wijl dat goddelijke leven in hem gestalte heeft gekregen, nu is hij opnieuw onze meester, onze gids.

In dat *kind* hebben wij iets gezien van de heerlijkheid des *Vaders*.

En voor ons ligt nu weer de oude Bijbel, nu als een kostbaar openbaringsboek, als een heldendicht; en wij danken God, dat wij dat boek des geloofs bezitten; het is een onuitputtelijke bron voor ons geloof en ons leven.

In beteren zin dan vroeger is het nu weer het *beste boek*.

Ik geloofde, daarom sprak ik.

Zooals gij hebt bespeurd, heeft mijn overtuiging zich in vele opzichten gewijzigd, is mijn geloof door den strijd en de ervaring des levens gelouterd.

Ik heb het evenwel *behouden*, daarom kan ik spreken, daarom heb ik u telkens op nieuw iets te zeggen. Ik geloof in Gods onbegrepen grootheid, in Gods oneindige Liefde, in Zijn heilige Almacht; ik geloof in de zegepraal der waarheid, en der vrijheid; ik geloof in de zedelijke talenten van den mensch.

Dat was ook het geloof van Jezus en dat geloof kan bergen verzetten. Het doet een Abraham heentrekken naar het onbekende land, omdat God hem roept. Het doet een Jezus opgaan naar het profeten doodend Jeruzalem, omdat God hem roept. Het doet een Luther trots de raadgevingen der vrienden verschijnen te Worms, omdat God hem roept.

Neen, de hervormer kon het niet *bewijzen*, dat de vooruitgang op den duur zegen zal brengen; de ernstige denker kan het niet bewijzen, dat de waarheid het zal winnen; de zondaar kan het niet bewijzen, dat hij ernstig strijdende tegen het kwaad een beter mensch zal worden, maar zij *gelooven* het, daarom spreken ze, daarom handelen ze. Zonder geloof geen lust, geen moed, geen vooruitgang. Het geloof is de weg tot de daad; het geloof in Gods vaderliefde is de zekere weg tot een leven der liefde.

Het geloof kan bergen verzetten, als het door de liefde wordt geheilgd en gewijd.

Ik geloofde, daarom sprak ik.

Als God het wil, zal ik over de heiligste dingen tot u blijven spreken.

Hier en daar zien wij de vruchten in onze vrienden, bovenal in onze leerlingen, die trots den stroom des tijds, zich niet laten meevoeren op de wegen der onaandoenlijkheid en der onverschilligheid, maar hun warme belangstelling blijven toonen in de vroomheid des harten. En als wij de oogst niet aanschouwen: die gelooven, haasten niet. Wij gelooven zonder te zien. Het eene geslacht zaait en het andere maait. God blijft en geeft Zijn wasdom aan het uitgestrooide zaad, aan ons woord en onze daad.

God geve, dat onze vereenigde arbeid niet vruchteloos zij!

U, leden van het Bestuur breng ik mijn hartelijken dank voor uw welwillenden steun, voor uw vertrouwen en vriendschap, voor uw waardeering van mijn arbeid.

U, Gemeente en vrienden, breng ik mijn welgemeenden dank voor uw belangstelling, uw toewijding, uw deelneming ook in mijne vreugde. Zij zullen mij opwekken en mij voorzien van nieuwen

lust en kracht om mijn werk onder U voort te zetten.

Ons geloof maakte dezen dag, tot een feestelijken Pinksterdag.

Laat ons blijven gelooven in den Pinksterzegen!

AMEN.

Lied 133 : 5.
